

Orgelbouw-Adviescommissie der Gereformeerde Organistenvereniging

Adviseurs:

dr A.J. Gierveld
John F. Kennedylaan 25
3451 ZD Vleuten

J.W. Telder
Eigendomweg 128
3765 EG Soest
02155-10796

aan de Kerkeraad en de Commissie van beheer van de
gereformeerde kerk van Hoogeveen,

p.a.: de heer W. Oostenbrink,
De beugel 21
7908 NK Hoogeveen

Soest, 2 juni 1992

Geachte leden van de kerkeraad en commissie van beheer,

Op dinsdag 26 mei j.l. stelden bovengemelde adviseurs van de Orgelbouw Advies Commissie van de Gereformeerde Organisten Vereniging een onderzoek in naar de toestand van het orgel in de Hoofdstraatkerk te Hoogeveen; dit naar aanleiding van een door orgelmaker Pels en Van Leeuwen uitgebrachte offerte inzake herstelwerkzaamheden aan genoemd orgel.

Namens de kerk waren de heren Van Dijk en Oostenbrink aanwezig.

Ons rapport treft u hierbij aan.

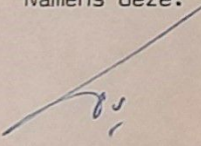
Indien u verder van de diensten van de Orgelbouw Advies Commissie wenst gebruik te maken, kunt u zich wenden tot de coördinator van deze commissie dr A.J. Gierveld (adres zie boven)

Mede namens mijn collega de heer Gierveld dank ik u voor het in ons gestelde vertrouwen en de uitstekende ontvangst.

Te zijner tijd vernemen wij graag van u hoe naar aanleiding van ons advies is gehandeld.

De Orgelbouw Advies Commissie van de
Gereformeerde Organisten Vereniging.

Namens deze:

J.W. Telder

Bijlagen: a. rapport
b. offerte orgelmaker Pels en Van Leeuwen

Orgelbouw-Adviescommissie der Gereformeerde Organistenvereniging

RAPPORT

betreft orgel in de Hoofdstraatkerk te Hoogeveen
adviseurs namens de GOV dr. A.J. Oerwold
J.W. Telder
datum werkbezoek 26 mei 1992
aanwezig namens de kerk de heren A.B. van Dijk en W. Oostenbrink

Het orgel in de Hoofdstraatkerk is onmiskenbaar van de hand van orgelmaker G.A.C. de Graaf; het zal rond 1960 zijn gebouwd. Gegevens omtrent de bouw van het instrument waren op de dag van het werkbezoek niet ter beschikking.

Het orgel met drie klavieren vrij pedaal heeft als dispositie:

<u>hoofdwerk</u>	<u>rugwerk</u>	<u>bovenwerk</u>	<u>pedaal</u>
prestant 8'	bourdon 8'	holpijp 8'	prestant 16'
roerfluit 8'	quintadeen 4'	salicionaal 8'	subbas 16'
octaaf 4'	prestant 4'	octaaf 4'	octaaf 8'
gedekte fluit 4'	gemshoorn 2'	roerfluit 4'	gedekt 8'
octaaf 2'	sesquialter II	nasard 2 2/3'	octaaf 4'
quint 2 2/3'	scherp IV sterk	nachthoorn 2'	ruispijp III sterk
mixtuur IV-V sterk	kromhoorn 8'	cymbel III sterk	bazuin 16'
trompet 8'	tremulant	quint 1 1/2'	schalmei 4'
		muzette 8'	
		tremulant	

koppelingen: RW-P
HW-P
BW-P
HW-RW
HW-BW alle zowel als register en als trede

klavieromvang: C tm g''
pedaal: C tm f'

pijpwerk

Het pijpwerk is gemaakt uit orgelmetaal met een redelijk hoog tinpercentage; de frontpijpen van de prestant 8' van het hoofdwerk zijn gemaakt uit spotted metaal, een legering van 50% lood en 50% tin.

De prestant 16' van het pedaal is gemaakt uit koper.

Zink werd gebruikt voor de tonen C tm e van de octaaf 8' (pedaal), het groot octaaf van de octaaf 4' (idem) en een aantal bekens van de trompet 8'.

Het pijpwerk van de subbas 16' en van het groot octaaf van de achtvoets fluiten is uit hout gemaakt.

windvoorziening

De orgelwind wordt geleverd door een Ventus-machine (Laukhuff, Duitsland) van ruim voldoende capaciteit (14 m³/min., 120 mm wK, 2800 toeren/min.)

Het orgel heeft geen balgen doch een aantal regulatoren, alle gevoed vanuit een staande hoofdregulateur, geplaatst achter het hoofdwerk. De windladen worden door vaste kanalen gevoed; het pedaal is met gebruikmaking van flexibele slang op de hoofdregulateur aangesloten.

windladen

De windladen zijn alle mechanisch. Het pedaal is geplaatst op een C- en een Cis-lade aan weerszijden van het hoofdwerk (in aparte kassen).

De pijpen C tm cis van zowel de prestant als de bazuin 16' van het pedaal zijn aangesloten met conducten op een aparte lade, geplaatst onder de pedaallade. Ook deze hulpladen zijn mechanische slepladen.

mechaniek

De klaviatuur is midden voor de hoofdwerkkas geplaatst. De registers voor de diverse werken bevinden zich ter linker- en rechter zijde van de klavieren, gesitueerd in niet in lijn geplaatste panelen. De vorm van de registertrekkers is ongebruikelijk. (rechthoekig). Boven het pedaal zijn de treden voor de koppelingen aangebracht. De snelheid van de slag van de tremulanten is elektrisch regelbaar.

toestand waarin zich het orgel thans bevindt

Het pijpwerk van het orgel ziet er goed onderhouden uit. Het orgel is aan een grote schoonmaakbeurt toe.

De windvoorziening verdient qua aanleg bepaald niet de schoonheidsprijs. Met name de aanleg van de windvoorziening van de beide pedaalladen is minder nauwgezet uitgevoerd. De onder de beide laden geplaatste regulateurs liggen los en zijn aangesloten met westaflexconducten (flexibele slang van papier en aluminium). Gordijnsluiters zijn niet toegepast om de winddruk uit te regelen. De drukregeling van de pedaalladen is verlopen waardoor stemmingsverloop optreedt. Een en ander is eenvoudig te verhelpen.

De Ventus-windmachine wekt de indruk nog vele jaren mee te kunnen. De motorcapaciteit is ruim bemeten.

De windladen zijn niet meer geheel winddicht. De pulpeten van alle laden met uitzondering van die van de hoofdwerklade zijn aan vervanging toe. Ook de afdichtingsringen rond de trekdraden van de mechaniek van de hoofdwerklade vertonen duidelijk tekenen van slijtage.

Voor zover viel na te gaan zijn de, deels doorgezakte pedaalladen afgedicht met een hechthouten plaat; de lade van het hoofdwerk is aan de onderzijde gesponseld en vertoont lekken welke met leder zijn afgeplakt.

De mechaniek van het orgel dient geheel opnieuw te worden uitgeregeld. Qua aanleg is de mechaniek echt een kind van zijn tijd. Echt soepel zal het orgel nooit te bespelen zijn. De mechanische verhoudingen zijn naar de maatstaven van nu niet optimaal berekend bij de bouw. De registertractuur loopt echt zwaar. Dit wordt naast de kracht-machtverhoudingen mede veroorzaakt door het verende systeem dat onder de pijpstokken is aangebracht tussen stok en sleep om windverlies op de lade tot een minimum te beperken bij wisselende klimatologische omstandigheden. Genoemd afdichtingssysteem is ook duidelijk aan vervanging toe.

advies

Het orgel is duidelijk aan een restauratie toe. De windladen dienen weer geheel winddicht te worden gemaakt waarbij het verende afdichtingssysteem tussen stok en sleep vervangen dient te worden door een systeem met vilten ringen. Hierbij kunnen de pijpstokken eveneens weer goed worden geplaatst. Nu wordt de hoogte tussen dam en stok bepaald door slordig gezaagde blokjes hout. De pulpeten dienen alle te worden vervangen door nieuwe. Nagegaan dient te worden of ook de hoofdwerklade kan worden voorzien van lederen pulpeten. De ladeplaatsing moet worden gecorrigeerd teneinde (verder) doorzakken verder te voorkomen.

De windvoorziening dient te worden aangepast. Hierbij kan de kanalisatie geheel in hout worden uitgevoerd. Tevens kunnen dan gordijnsluiters worden toegepast in plaats van slecht functionerende regelkleppen. De regulateurs worden op lekken gecontroleerd en waar nodig opnieuw beleerd.

De mechaniek moet geheel opnieuw worden uitgeregeld en waar nodig opnieuw bevilt. Speciale aandacht verdient in deze de registertractuur. Ontbrekende delen van klavierbeleg worden dan bijgemaakt.

De klank van het orgel is zeker niet slecht te noemen. Na herplaatsing van het pijpwerk na de restauratie waarbij kleine mankementen aan het pijpwerk worden hersteld dient de intonatie te worden gecorrigeerd op die punten waar dit noodzakelijk is.

Als genoemde werkzaamheden goed worden uitgevoerd door een orgelmaker die zijn taak serieus neemt zal het orgel weer vele jaren naar behoren kunnen functioneren.

offerte orgelmaker Pels en Van Leeuwen

Op 15 maart 1990 bracht genoemde orgelmaker offerte uit inzake herstelwerkzaamheden aan het orgel in de Hoofdstraatkerk. Wij beoordelen deze per genoemd punt.

ad A:

Onzes inziens is de juiste oorzaak van het mankement door de orgelmaker nog niet juist geanalyseerd. Na een proefneming bleek het euvel eenvoudig te verhelpen. De winddruk dient van de pedaalregulateurs opnieuw te worden bepaald en uitgeregeld. Voorgestelde ingrepen lijken ons voorshands niet noodzakelijk.

ad B:

Na uitregeling van de winddruk zal de toon van de bazuin ook beter zijn. De prijs voor herintonatie lijkt ons duidelijk te hoog gecalculeerd.

ad C:

Het bedrag, genoemd voor het vervangen van het houten pijpwerk (24 stuks) komt ons als redelijk voor. Het bedrag van f 3250,-- voor herstelwerk lijkt ons aan de hoge kant. Wellicht kan bij algehele restauratie het herstelwerk aan de pijpen apart worden berekend.

ad D:

Herstel van de windladen komt ons als noodzakelijk voor. Genoemd bedrag lijkt ons, gezien de te verrichten werkzaamheden, alleszins redelijk.

offerteaanvraag

Orgelmaker Pels en Van Leeuwen heeft alle orgels van de Gereformeerde kerken in Hoogeveen in onderhoud. Terecht, dat aan deze orgelmaker als eerste is gevraagd offerte uit te brengen inzake uit te voeren herstelwerkzaamheden.

Evenwel lijkt het ons redelijk aan nog twee orgelmakers in den lande, indien men besluit tot algehele restauratie over te gaan, offerte aan te vragen. Men is dan beter in staat een juist besluit te nemen inzake werkgunning.

In voorkomend geval is het aan te bevelen de werkzaamheden aangaande offerteaanvraag de adviseurs op te dragen. Zij treden in overleg met de orgelmakers waardoor goed met elkaar vergelijkbare offerten worden uitgebracht.

werkbegeleiding

De door de orgelmaker uit te voeren werkzaamheden kunnen worden begeleid door de adviseurs. Zij stellen zich verantwoordelijk voor goede uitvoering en verrichten de eindkeuring.

Soest, 2 juni 1992

De Orgelbouw Advies Commissie van de
Gereformeerde Organisten Vereniging.

namens deze:

78

J.W. Telder